

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Evy Bedřichové „Vývoj regionální diference odvrátitelné úmrtnosti v České republice“

Hlavním cílem předkládané diplomové práce Bc. Evy Bedřichové je, jak autorka sama uvádí již v abstraktu, „popsat vývoj odvrátitelné úmrtnosti v České republice v období mezi lety 1994–2012“. Z pohledu čtenáře je však minimálně matoucí, že navzdory názvu, tento hlavní cíl práce již v sobě nezahrnuje onu regionální diferenciaci. Navíc autorka cíl práce doplňuje o porovnání výsledků při aplikaci tří různých seznamů odvrátitelných příčin úmrtí. Dá se tedy předpokládat, že cíl práce má jak metodologickou rovinu (porovnání výsledků pro různě vymezené seznamy příčin), tak rovinu aplikační, kdy má být hodnocena regionální diference odvrátitelné úmrtnosti. Je otázkou, zda je vůbec možné takto obsáhlé cíle skloubit v rámci jediné práce, a zda je to vůbec účelné. Uvedený cíl práce je v úvodní kapitole doplněn o „jeden z předpokladů“, není však uvedeno, jaké jsou další předpoklady, které mají být v práci ověřeny, případně kolik jich je.

Předkládaná práce má celkem 109 číslovaných stran vč. seznamu použité literatury a datových zdrojů. Základní struktura práce je víceméně logická vzhledem k tématu a záměrům práce – přechází od teoretického základu k praktické analýze. Nicméně členění textu uvnitř jednotlivých kapitol již zcela systematické není. Text je členěn do celkem 5 kapitol, vč. úvodu a závěru. Názvy kapitol však ne vždy jasně odrážejí jejich obsah. Na začátku jednotlivých kapitol je jejich číslo z nějakého důvodu uváděno dvakrát, od kapitoly 3 navíc chybně.

Po úvodní kapitole, která stručně zmiňuje cíl práce a aktuálnost zvoleného tématu (se kterou nelze než souhlasit), je další kapitola věnována konceptu odvrátitelné úmrtnosti v teoretické rovině. Bohužel na některých místech schází uvedení zdrojů informací, některá tvrzení autorky nejsou zcela korektně formulována.ⁱ Orientaci čtenáře navíc nepomáhá také absence odkazů na tabulky 1 a 2 v textu, u tab. 3 není jasné, proč není přeložena do češtiny obdobně jako tab. 1 aj., v tab. 6 jsou některé (podle kódu MKN) zhoubné novotvary označeny jako nezhoubné (např. C50, C53, aj.), tabulka navíc není správně rozdělena ani kompletně přeložena, vhodné není ani neuzívání primárních zdrojů, ačkoli ty měla autorka přístupné.ⁱⁱ Navzdory těmto nedostatkům osobně považuji tuto kapitolu za zdařilejší v rámci celé práce.

Ve třetí kapitole jsou zmíněny zdroje dat a důvody výběru analyzovaného období (v podstatě text vyznívá tak, že hlavním důvodem bylo nekomplikování práce autorky zahrnutím delšího období a nutností třídění dat). Autorka mj. upozorňuje, že během sledovaného období došlo ke změně v klasifikaci územních jednotek. Neuvádí však, jak se to promítlo do analyzovaných dat. Z popisu použitých metod analýzy se však začíná projevovat nejistota autorky v odborné práci – názvy ukazatelů jsou uváděny neúplně, není důsledně rozlišován přesný a dokončený věk, ukazatele jsou uváděny v nelogickém sledu, některé vzorce jsou nepřesné, apod.

Klíčovou kapitolou je kapitola čtvrtá obsahující výsledky provedené analýzy. Ta je však již od svého počátku uspořádána značně nelogicky, čtenář by asi nejprve čekal základní popis vývoje úmrtnosti a pak teprve dekompozici vybraného ukazatele. Kapitola však začíná přímo dekompozicí intervalové naděje dožití. U intervalové naděje dožití je navíc uváděno jiné věkové rozpětí než v kapitole metodické, a dokonce je uváděna mezi dokončenými věky. U hodnot ukazatelů mnohdy chybí uvedení jednotek, osy v grafech jsou popsány nedůsledně, komentář

grafů v textu je spíše jen stručný a povrchní, zaměřuje se především na postižení rozdílů výsledků podle jednotlivých seznamů příčin smrti, než na samotnou obsahovou rovinu výsledků.

Následující podkapitoly by se pak podle svých názvů měly zabývat vývojem úmrtnosti podle porovnávaných tří seznamů příčin smrti. Ačkoli by se tedy mělo jednat o zásadní část celé práce, bohužel vůbec odbornou úroveň neodpovídá absolventu studia Demografie – většina závěrů je formulována na základě absolutních počtů zemřelých případně jejich relativní struktury. Téměř úplná absence jakýchkoli demografických ukazatelů není nikde zdůvodněna a ani pochopitelná. Navíc komentáře založené na hodnocení absolutních počtů a struktur zní mnohdy velmi neprofesionálně až nelogicky.ⁱⁱⁱ Autorka navíc celkové počty zemřelých označuje pojmem „celková úmrtnost“, tj. neodlišuje demografické jevy a procesy (tab. 7, 9 aj.). Kromě toho v textu nejsou odlišována procenta a procentní body. Pokud se autorka vyjadřuje k regionálním rozdílům úmrtnosti, většinou jsou uvedena minima a maxima bez hlubšího uvádění do kontextu či interpretace těchto hodnot. Především však není mnohdy vůbec uvedeno, na základě jakého ukazatele je úroveň úmrtnosti v okresech hodnocena. Grafická prezentace regionálních rozdílů opět postrádá mnohé nutné náležitosti – mj. popisky jednotlivých obrázků, uvedení názvu použitého ukazatele a jeho jednotek, apod. V kapitole věnované seznamu ONS navíc nejsou zcela jasné uváděné počty úmrtí – podle popisu tohoto seznamu se zde skupina příčin smrti léčitelných a preventabilních částečně překrývá, není pak zřejmé, jak je možné, že počet zemřelých v důsledku odvrátitelných příčin je jejich přesným součtem, případně se liší jen o jednotky (tab. 19, 21), v textu to není dostatečně vysvětleno. Na závěr kapitoly je ještě zařazena část věnovaná vybraným ukazatelům popisné statistiky zpracovávajících pravděpodobně okresní hodnoty standardizovaných měr úmrtnosti. Tato část však nekoresponduje s ničím z předchozího textu, ukazatele nejsou vůbec popsány, apod.

Závěrem je třeba konstatovat, že snad ani autorka neměla zcela jasno v tom, co bylo vlastně účelem celé práce - porovnání výsledků pro tři různé seznamy příčin nebo zhodnocení regionální diference, jak by se dalo dle názvu práce čekat? Regionálním aspektům se práce v podstatě nevěnuje vůbec. V tomto ohledu práce tedy nedostála záměru, který měla. Pokud jde o porovnání vlivu rozdílné klasifikace příčin smrti, je v tomto ohledu práce také dost povrchní.

Navíc se v práci vyskytuje i množství dalších chyb a nedotažeností formální povahy (chybějící čárky ve větách, nejasná vyjádření^{iv} či formulace textu, chybné skloňování, nekorektní či neodborné vyjadřování^v). Nešťastné je také uvádění zkratk v názvech obrázků a tabulek, a to především při absenci seznamu použitých zkratk. Na některých místech práce schází důsledné citování zdrojů.

Bohužel práce působí dojmem značné nedopracovanosti a především pak ne odbornosti. V textu jsou ignorovány základní principy demografické práce, autorka neodlišuje ani základní pojmy. Dle mého názoru diplomová práce Bc. Evy Bedřichové „Vývoj regionální diference odvrátitelné úmrtnosti v České republice“ nespĺňuje nároky kladené na tento typ prací a bohužel ji nemohu **doporučit k obhájení**.

ⁱ Např. str. 15 „*Odvrátitelná úmrtnost tedy označuje úmrtí...*“ – úmrtnost je demografický proces, úmrtí jev, nelze tedy jedním označovat druhé.

ⁱⁱ Např. u tabulky 2 (Seznam léčitelných příčin úmrtí podle Hollanda aj. z roku 1997) je pravděpodobně primární zdroj citován v textu, přesto tabulka je převzata ze zdroje jiného (Kossarova et al., 2012)

ⁱⁱⁱ Např. str. 43 „*Přestože došlo k poklesu o zhruba 1 000 úmrtí méně než u mužů, snížení podílu odvrátitelné úmrtnosti na celkové bylo zhruba stejné*“; str. 57 „*Od roku 2007 se snížil počet odvrátitelných úmrtí o pouhých 373 na 8 015 v roce 2012, avšak podíl na celkové úmrtnosti se přesto snížil o další 2,3 %*“

^{iv} Např. v abstraktu „*Podle konceptu odvrátitelné úmrtnosti existují dvě základní kategorie*“ – kategorie čeho?; str. 23 „*V atlase z roku 2002 lze najít studii z roku 2002*“; str. 25 „*Použití těchto seznamů má poukázat na to, zda při jejich sestavování byly odstraněny problémy, které vznikají při mezinárodní komparaci*.“ – jaké problémy?; str. 94, kap. 4.5 „*Porovnání vývoje odvrátitelné úmrtnosti v období 1994–2012*“ – porovnání s čím?

^v Např. str. 16 „*Pokud **se zdá**, že některá onemocnění lze obtížněji léčit před nebo po dosažení určité věkové hranice, potom by všechna úmrtí způsobená tímto onemocněním mohla nerealisticky „**nafouknout**“ velikost podílu všech úmrtí považovaných jako odvrátitelných*“ – i celkový smysl věty je dost nejasný; str. 16 „*z důvodu přetrvávajícího věkového rozdílu v délce naděje dožití*“ – co je věkový rozdíl v délce naděje dožití?; str. 23 „*Snaha této studie byla upozornit na důležité příčiny úmrtí, ke kterým došlo do věku šedesátipěti let*“ – není jasné, jak může „dojít k nějaké příčině“; str. 37 „*Dalo by se říci, že čím je průměrný dosahovaný věk ukazatele vyšší, tím pomaleji se z dlouhodobého hlediska přibližuje pomyslnému maximu*“ – co je věk ukazatele?; str. 75 „*Z druhé strany, čím je nižší odvrátitelná úmrtnost, tím roste úmrtnost neodvrátitelná*“ – autorka zjevně zaměňuje podíl úmrtí v důsledku vybrané skupiny příčin z celkového počtu zemřelých s jakýmkoli intenzitním ukazatelem úmrtnosti.